

EDEBİYAT İLİŞKİLERİ(1965-1978) ADLI DERLEMELER IŞIĞINDA GÜRCÜ EDEBİYATININ DÜNYA EDEBİYATI İLE İLİŞKİLERİNİN ANALİZİ

ANALYSIS OF RELATIONSHIP OF GEORGIAN LITERATURE WITH THE WORLD LITERATURES IN THE LIGHT OF THE COMPILATIONS CALLED LITERARY INTERRELATIONS (1965-1978)

İlyas ÜSTÜNYER*

Öz

Gürcü edebiyatı 1500 yıllık tarihi içinde, ülkenin coğrafi konumu başta olmak üzere, diğer etmenlerin de tesiriyle kendisine yakın, uzak komşularının edebiyatlarıyla ilişki içinde olmuştur. İakob Tsurtaveli, Gürcü edebiyatının ilk yazılı edebi eseri *Şuşanik'in İzdırapları*'ni M. S. 5 yy'da yazmıştır. Bu eserde Gürcü edebiyatının Ermeni, Fars ve Arap edebiyatları ile ilişkisi dikkati çekmektedir. 20. yy'da Gürcü edebiyat bilimcileri Gürcü edebiyatının dünya edebiyatları ile ilişkisini değişik yayınlarda ele almışlardır. Bu yayınlar daha sonra derlemeler adı altında bir araya toplanmıştır. Bu yayınlardan birisi 1965-1978 yılları arasında Gürcüce ve Rusça olarak çıkan 7 ciltlik *Edebiyat İlişkileri* (ლიტერატურულირთიერთობანი)adlı derlemelerdir. Bu derlemelerde 82 farklı yazarın Gürcüce, Rusça yazılmış toplam 148 makalesi yer almaktadır. Makalelerin konuları, yazarların temsil ettikleri ülkelerin edebiyatları Gürcü edebiyatının 1978'e kadar hangi ülkelerin edebiyatları ile ne düzeyde ilişki içinde olduğunu görme adına önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gürcü Edebiyatı, Edebiyat İlişkileri, Karşılaştırmalı Edebiyat, Dünya Edebiyatında Gürcistan İmgesi, Türki Edebiyatlar.

Abstract

Within the written literary history of Georgia, that covers at least 1500 years, Georgian literature had interrelations with world literature. The first written work of Georgian literature called Martyrdom of the Holy Queen Shushanik by İakob Tsurtaveli backs to 5th century A.D. Martyrdom of the Holy Queen Shushanik reflects deep interrelations between Georgian and Armenian, Persian and Arabic culture and literature. The geographic location of the Georgia and the other factors played decisive role in the establishment of literary relations of Georgia with the world literature. In the 20th century Georgian literary critics and experts investigated the interrelations of Georgian literature with the world literature and they published the findings of their investigation in different platforms. One of the platforms was the 7 decked compilations called Literary Relations (ლიტერატურულირთიერთობანი) that had published between 1965-1978 years in Georgia. During mentioned period of time, 82 writers from different countries had published 148 articles on literary interrelations between Georgian and world literature in the mentioned compilations. 83 articles were written in Russian, whereas 67 articles in Georgian. The titles and authors of the articles have potential to reflect the process that Georgian literature has passed till 1978.

Keywords: Georgian Literature, Literary İnterrelations, Comparative Literature, İmage Of Georgian The World Literature, Turcic Literatures.

1. Giriş

Gürcü edebiyatının ilk yazılı eseri M.S. 5. yy'a aittir. *Şuşanik'in İzdırapları* adlı eserin dilsel seviyesi Gürcü yazıl edebiyatının tarihinin daha eski tarihlere gidebileceğini düşündürmektedir (Üstünyer, 2010, 37).

1500 senelik tarihi içinde yazılı Gürcü edebiyatı, başta ülkenin coğrafi konumu olmak üzere değişik nedenlerden dolayı, dünyanın değişik edebiyatları ile ilişki içinde olmuştur. Gürcü edebiyatının ilişkide olduğu yabancı edebiyatlar kronolojik olarak şöyle sıralanabilir: Yunan (Peikrişvili, 2017, 151-156), Bizans (Khintibidze, Mrevlişvili, 2011, 12-114), Arap (Tkhinvaleli, 2011, 115-133), Fars (Marr, 1966; Lobjanidze, 2011, 134-160; Kobidze, 1969; Kobidze, 1983), Ermeni (Abuladze, 1944), İtalya (İntskirveli, 1978) Rus (Jagodnişvili, 1989; Bejitatdze, Cavakadze, 2011, 184-285), İngiliz (Ozeli, 2011, 353-379), Alman (Saginaşvili, 2011, 286-352), Fransız (Orlovskaya, 1965, 110-155), Azerbaycan (Çobanov ve Çobanlı, 2013), Türk edebiyatları (Japaridze, 2011, 161-183; Üstünyer, 2016-84; Sezgin, 2015, 155-164). Gürcistan'ın değişik şehirlerindeki El Yazmaları Enstitüleri'nde yer alan Fars, Arap ve Türk (Abuladze, İluridze, 2004) edebiyatı eserlerine dair hazırlanan kataloglar bu etkileşimin somut birer örnekleridir (Abuladze, Gvaramiya, Mamataşvili, 1969).

Gürcistan'ın ünlü şairi Şota Rustaveli'nin (1172-1216) *Kaplan Postlu* (ვეფხისტყაოსანი)adlı manzumesi başta olmak üzere müteakip asırlarda eserler veren Gürcü edebiyatçılarının ürünleri de yabancı

*Prof. Dr., Uluslararası Karadeniz Üniversitesi, Eğitim ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Türk Filolojisi Bölümü, Tiflis/Gürcistan.
ilyas.ustunyer@ibsu.edu.ge

edebiyatlarda kendine yer bulmuştur. Ayrıca, dünyanın değişik edebiyatlarında Gürcistan imgesi de değişik açılardan ele alınmıştır.

Gürcü edebiyat bilimcileri Gürcü edebiyatının Doğu ve Batı edebiyatları ile ilişkileri üzerine yazdıkları akademik çalışmaları değişik platformlarda yayınlamışlardır. Gürcü edebiyatının Doğu edebiyatı ile ilişkileri üzerine hazırlanana makaleler *Armagani* (არმაგანი), *Cevanmardi* (ჯეჯანდარდი), *Doğu Filolojisi* (აღმოსავლური ფილოლოგია) gibi yıllık ve derlemelerde bir araya getirilmiştir. Gürcü edebiyatının Batılı ülkelerin edebiyatları ile olan ilişkileri üzerine kaleme alınan makaleler ise *Edebiyat İlişkileri* (ლიტერატურული ურთიერთობანი) adlı derlemede yayınlanmıştır.

1965'te yayınlanmaya başlayan *Armagani* adlı derleme 4 cilt çıkmıştır ve derlemede, özellikle de doğu edebiyat eserleri üzerine yapılan incelemeler, doğu edebiyat eserlerinin Gürcü edebiyatında alımlanma düzeyi, doğu edebiyatlarından yapılan kısa öykü ve şiir çevirileri yayınlanmıştır (Üstünyer, 2013, 65-78; 348-359). Derlemenin birinci cildine yazdığı önsözde Magali Todua şunları söylemektedir; "Derleme, Doğu halklarının edebiyatlarından değişik zamanlarda yapılan çeviri örneklerini ve doğu edebiyatı üzerine yapılan incelemeleri içermektedir" (Armagani, 1965, 5). 1965'te ilk cildi çıkan derlemenin müteakip ciltlerinde Türk edebiyatından kısa öykü çevirilerine ve Türk şairlerden yapılan şiir çevirilerine de yer verilmiştir.

Cevanmerdi adlı derleme, Sovyet Gürcistanı Bilimler Akademisi A. Tsereteli Doğu Bilimler Enstitüsü bünyesinde yayınlanmıştır. Derlemede, doktora öğrencilerinin ve genç araştırmacıların doğu bilimleri alanında ürettikleri akademik çalışmalar bir araya getirilmiştir. Dört sayı çıkan derlemenin ilk sayısı 1976 yılında çıkmıştır (Cevanmardi, 1976), ikinci sayısı 1979, üçüncü sayısı 1983 ve son sayısı 1990 yılında yayınlanmıştır (Cevanmardi, 1979, 1983, 1990). *Cevanmardi* adlı derlemenin ilgi alanını, *Armagani*'den farklı olarak, daha geniş olduğu dikkati çekmektedir. *Cevanmardi*'de genç araştırmacıların Doğubilimleri üzerine yazdıkları akademik çalışmalar yer almıştır. Derlemenin editörlüğünü Manana Gabaşvili'nin yapmıştır. Derlemeye gönderilen çalışmaların hakemliğini Prof. Dr. Vlademir Akhvlediani ve Dr. Marika Cikia yürütmüştür.

Doğu Filolojisi adlı derleme, Sovyet Gürcistanı Bilimler Akademisi bünyesindeki Doğubilimleri Enstitüsü tarafından çıkarılmıştır. İlk cildi 1970'lerin başında yayınlanmıştır. Derlemede, genellikle Gürcü Türkologların Türkî diller üzerine, Türk tarihi, kültürü ve edebiyatı; İran uzmanı Gürcü bilim insanlarının İran edebiyatı, İran edebiyatının Gürcü edebiyatına etkisi üzerine yazılan makalelere yer almıştır. Her bir sayısı 1000 tirajla yayınlanan derlemenin Yayın Kurulu'nda Giorgi Tseretli, Vlademir Akhvlediani, Tamaz Gamkrelidze, Sergi Cikia, Cemşid Giunashvili vb. saygın doğubilimciler yer almıştır.

Edebiyat İlişkileri adlı derleme (კრებულო) ise Gürcü Bilimler Akademisi Şota Rustaveli Gürcü Edebiyat Tarihi Enstitüsü bünyesinde 1961 yılında kurulan Edebiyat İlişkileri Bölümü tarafından 1965 yılında çıkarılmaya başlamıştır (Literaturuli Urtiertabani, 1965, 5). 1965-1978 yılları arasında 7 cilt olarak yayınlan derlemelerin her bir cildi farklı zaman aralıklarında yayınlanmıştır. Birinci cilt 1965, ikinci cilt 1969, üçüncü cilt 1972, dördüncü cilt 1974, beşinci cilt 1974, altıncı cilt 1976, yedinci cilt 1978'de yayınlanmıştır. Derlemede, Doğu ve Batı edebiyatlarının Gürcü edebiyatı ile ilişkisi, Doğu ve Batı edebiyatlarında Gürcistan temasını ele alan makaleler konu edilmekle beraber, derlemelerdeki makalelerin ağırlık noktasını Gürcü edebiyatının batılı edebiyatlarla (bu daha ziyade Rus edebiyatı üzerinden yapılmıştır). İlk 4 cildin editörlüğünü G. Ş. Tsitsişvili yapmıştır; sonraki ciltlerin editörlüğünü G. Ş. Tsitsişvili ile D. B. Laşkarade üstlenmiştir.

Derlemenin ilk cildinde editör Tsitsişvili "Editörden" adlı bölümde çalışmanın amacını şöyle açıklamaktadır:

Maddi ve manevî kültürün çok eski taşıyıcısı olan Gürcü halkı, asırlar boyunca diğer ulusların kültürleri ile irtibatta olmuştur. Dolayısıyla, Gürcü edebiyatı üzerine yapılmak istenen nitelikli ve derinlikli bir çalışmanın ortaya çıkabilmesi için Gürcü edebiyatının diğer edebiyatlarla girdiği kültürel ilişkilerin etkileşim düzeylerinin de yetkinlikle tespit edilmesi gerekmektedir. [...] Bu durum, özellikle de Gürcistan gibi edebiyatı ve kültürü coğrafi konumundan güç olan ülke için kaçınılmazdır. [...] Bundan dolayı, söz konusu bölümün kurulmasına gereksinim duyulmuştur. Bölüm, özellikle de Sovyetlerdeki edebiyat ilişkilerini inceleyen öncü bölümlerdendir. Mevcut derleme, bölümün hocaları ve asistanlarının işbirliği ile çıkarılmaktadır. Ortaya konulan çalışmaların kalitesi ve evrenselliği, çalışmaların yazarlarına bu çalışmaların yayınlanması için güç vermiştir (Literaturuli Urtiertabani, 1965, 9-10).

13 yıl boyunca toplam 7 cilt olarak yayınlanan derleme Gürcü edebiyatının 1870'lerden başlayarak 1978'e kadar ilişkide olduğu yabancı edebiyatların Gürcü edebiyatında alımlanışına ışık tutmaktadır. Ayrıca, Gürcistan imgesinin yabancı edebiyatlardaki yerine de derlemelerde yer verilmiştir. Söz konusu derlemelerin "İçindekiler" bölümünün analizi, Gürcü edebiyatının yukarıda belirtilen zaman aralığında

yabancı edebiyatlarla hangi düzey ve düzlemde ilişkide olduğunun envanterini (elbette yukarıda belirtilen diğer kaynakların "İçindekiler"i ile beraber) ortaya koyması açısından da önem arz etmektedir.

2. Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi yönteminin belgesel gözlem, doküman metodu, veri kaynağı olarak mevcut kayıt ve belgelerin sistemli olarak incelenmesi gibi farklı tanımları bulunmaktadır (Baxter, 2010, 117-137; Duverger, 1973).

Araştırmanın evrenini Gürcü edebiyatının dünya edebiyatları ile ilişkisini Gürcistan'da ele alan yayınlar (*Armaganı, Cevanmerdi, Doğu Filolojisi* vd.) oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Gürcü edebiyatının Batılı edebiyatlarla girdiği ilişkiyi ve Gürcistan imgesinin yabancı edebiyatlardaki yansımalarının işlendiği *Edebiyat İlişkileri* adlı yedi ciltlik derlemede yayınlanan makaleler oluşmaktadır.

Araştırmanın verilerini toplama aracı, değişik zamanlarda yayımlanan 7 ciltlik, ki bunlar; birinci cilt (1965), ikinci cilt (1969), üçüncü cilt (1972), dördüncü cilt (1974), beşinci cilt (1974), altıncı cilt (1976), yedinci cilt (1978), *Edebiyat İlişkileri* adlı derlemelerdir.

3. Bulgular ve Yorumlar

3.1. Bulgular

Yedi ciltlik derlemenin her cildindeki makale sayıları farklılık göstermektedir. Makalelerin yazarları genellikle Gürcü bilim insanları olmakla beraber her ciltte ortalama bir yabancı yazarın makalesine yer verilmiştir. Derlemelerdeki makale ve yazar künyeleri şöyledir:

Birinci Cilt: 252 sayfadan ibarettir. Bu ciltte 19 makaleye yer verilmiştir. Makalelerin 11 tanesi Rusça; 8 tanesi Gürcüce yazılmıştır. 19. makale, Eleştiri ve Bibliyografya üstbaşlığını taşımaktadır:

1. Al. Baramidze, Sayat-Nova Gürcü Kraliyet Sarayı'nda (Rusça),
2. G. V. Mikadze, M. Lomonosov'un Gürcü Çevirmenleri (Gürcüce),
3. İ. S. Bogomolov, Nikoloz Barataşvili ve Rus Kültürü (Rusça),
4. G. V. Mikadze, Lermontov'un Bilinmeyen Çevirmenleri (Gürcüce),
5. T. D. Piralışvili, Akaki Tsereteli'nin Rus Dilindeki Edebiyat Eserleri ve Gazete Yazıları (Rusça),
6. E. D. Çarkiviani, N. Nikolodzaze'nin N. Çerņişevski'nin "Değişimler Başlamadı mı?" adlı makalesinin Temel Konumlarına Dair Özgün Açıklamaları (Rusça),
7. S. S. Koşut, "Kafkasya Hayatı" Dergisi (Rusça),
8. M. E. Kartvelişvili, 19. Yüzyılın Sonu ve 20. Yüzyılın Başı Gürcistan'da Rusça Periodik Basın ve Gürcü Yazarlar (Gürcüce),
9. M. L. Antadze, Rus-Gürcü Edebiyat İlişkileri Tarihinden (Gürcüce),
10. B. V. Arevadze, Avetik İsakyan ve Gürcü Edebiyatı (Gürcüce),
11. G. S. Avçyan, İlia Çavçavadze ve Ermeni Toplumu (Gürcüce),
12. B.V. Aravadze, Vagan Terian ve Gürcü Edebiyatı (Gürcüce),
13. N. K. Orlovskaya, 17. Yüzyıl Fransız Romanında Gürcistan (Rusça),
14. D. Rado; L. Tardi, Macarların Gözüyle Gürcistan (Rusça),
15. R. S. Miminoşvili, Yunan-Gürcü Edebiyat İlişkilerinin Analizi (Rusça),
16. N. S. Alaniya, Sovyet Gürcü Şiirinde Sayatnova (Gürcüce),
17. D. N. Cinçaradze, D. A. Furmanov'un Sanatında Gürcistan (Gürcüce),
18. G. Ş. Tsitsişvili, Edebiyatın Millî Biçimi ve Edebiyat İlişkilerinin Süreci (Rusça),
19. A. G. Baramidze; G. Ş. Tsitsişvili, Sovyet Ukraynası Edebiyat Biliminin Saygın Bir Çalışması (Rusça) (Literatürü Urtiertobani -1, 1965).

İkinci Cilt: 445 sayfalık ikinci cilt, 30 makale ve Azerbaycanlı şair Samet Vurgun'un Gürcü şair Giorgi Leonidze'ye yazdığı bir mektuptan oluşmaktadır. Toplam 31 yayının, 18 tanesi Rusça, 13 tanesi Gürcüce yazılmıştır. Şota Rustaveli'nin Gürcüce *Kaplan Postlu* adlı manzumesinin üzerine Rusça yazılan makalelerde manzume *Kaplan Postlu Şövalye* olarak verilmiştir:

1. D. Rado, Şota Rustaveli'nin *Kaplan Postlu Şövalye* Manzumesine Dair Macarca Eleştirel Edebiyat ve Manzumenin Macarca Çevirileri, Görselleri ve Yayınları Üzerine (Rusça),
2. S. K. Çatarci, Şota Rustaveli'nin *Kaplan Postlu*'su (Gürcüce),
3. M. Ya. Çikovani, Yunan Miti Promete'nin İlişki Sorunu Üzerine ve Kafkas Sırtlarına Çivilenen Amirani'ye Dair Kolhido-İberya Rivayetleri (Rusça),

4. R. G. Baramidze, Erken Dönem (V.-VII. Yüzyıllar) Gürcü Edebiyatında Halkların Dostluğu Fikri (Gürcüce),
5. E. D. Çarkviani, A. İ. Gertsen ve N. P. Ogarev'in N. Nikoladze'ye Karşı Tutumları Üzerine (Rusça),
6. İ. S. Bogomolov, O. Konstantin'in Sanatında Gürcistan (Rusça),
7. N. G. Makhatadze, Platon İoseliani'nin Bilinmeyen Mektupları (Rusça),
8. M. E. Kartvelişvili, 20. Yüzyılın Başı Gürcü Edebiyat Eleştirisinde L. Adreev (Gürcüce),
9. D. N. Cınçaradze, K. Paustovski'nin Erken Dönem Yapıtlarında Gürcistan (Rusça),
10. M. Z. Khorava, Edebî Çeviri Sahasında Rusça, Gürcüce ve Ukraynaca İlişkileri (20. Yüzyılın 20'li Yılları) (Rusça),
11. M. L. Altadze, 1930'lu Yıllarda Gürcü Edebiyatından Rusçaya Çeviriler Tarihinden (Rusça),
12. G. A. Avaliani, Gürcü Basınında Gürcü-Rus Askerî Dostluğunun Tasviri (Gürcüce),
13. İ. A. Lutsenko, Ukrayna Kültür Aktivistleri ve Gürcistan (N. Sumtsov'un Gürcistan ile Bağları) (Rusça),
14. B. V. Arveladze, Akop Akopyan ve Gürcü Edebiyatı (Gürcüce),
15. A. G. Khintibidze, Mayakovski ve Gürcü Ritmi (Gürcüce),
16. G. V. Çelidze, M. Cavahişvili'nin Yapıtlarında Kardeş Halkların Folkloru (Gürcüce),
17. Ş. N. Gozalişvili, İlia Çavçavadze'nin Yayınlanan Mektuplarındaki Rus-Gürcü Edebiyat İlişkilerine Dair (Rusça),
18. G. V. Mikadze, Volter'in Yazılarının Gürcüce Çevirileri (Gürcüce),
19. S. Ye. Turnova, Gürcü-Fransız Edebiyat İlişkileri Tarihinden (Rusça),
20. A. V. Tsotniaşvili, Gürcü-Oset Edebiyat İlişkileri Tarihinden (Gürcüce),
21. B. Piradov, M. Gorke ve Ye. Ninoşvili (Rusça),
22. N. K. Stalioraytite, Gürcü-Litvanya Şiir Bilgisi Düşüncesinin Karşılaştırmalı Karakterlerine Dair (Rusça),
23. L. G. Panets, Savaş Sonrası Dönemde Adıge Edebiyatı (Rusça),
24. M. K. Çaçava, Gürcü-Fars Folklor İlişkileri (Gürcüce),
25. İ. Ak. Kençoşvili, İ. Çavçavadze Çevirileri Üzerine İki Görüş (Gürcüce),
26. G. Ş. Tsitsişvili, İ. V. Megrelidze, İ. A. Loşaşvili, Ş. Rustaveli Enstitüsü Gürcü Edebiyat Tarihi Enstitüsü'nün Orta Asya Bilimsel Gezi Raporu (Gürcüce),
27. L. N. Andguladze, *Kaplan Postlu Şövalye'nin Meçhul Çevirmenleri* (Rusça),
28. Ee. B. Gvinieva, Polanyalı Bir Yazar'ın Şota Rustaveli'nin Manzumesine Dair Düşünleri (Rusça),
29. İ. G. Neupokoeva, Nikoloz Barataşvili ve Avrupa Şiiri (Rusça),
30. G. Ş. Tsitsişvili, Gürcü Tiyatrolarında ve Gürcü Tiyatro Eleştirisinde M. Gorgi Dramaturjisi (Gürcüce),
31. Yayınlar. Samet Vurgun'un Georgi Leonidze'ye Mektubu (Rusça), (Literatür Urtiertobani 2, 1969).

Üçüncü Cilt: 303 sayfadan oluşan bu ciltte 27 makale yer almaktadır. Makalelerden 18 tanesi Rusça, 9 tanesi Gürcücedir. Yazar künyeleri yazarın adı-soyadı sıralamasıyla verilmiştir. Makaleler turnak işaretine alınmıştır. Şota Rustaveli'nin Gürcüce *Kaplan Postlu* adlı manzumesinin üzerine Rusça yazılan makalelerde manzume *Kaplan Postlu Şövalye* olarak verilmiştir::

1. A. G. Baramidze, "Kelile ve Dimme'nin Gürcü Versiyonları Üzerine (İnceleme Sonuçları)" (Rusça),
2. M. Ya. Çikovani, "VII.- VIII. Yüzyıllar Gürcü Efsanelerinde Maksim Konfessor İmgesi", (Rusça),
3. L. F. Solano, "Ortaçağ Provans Şiiri ve Rustaveli'nin Manzumesi" (Rusça),
4. D. Rado, L. Tardi, "Puşkin'in Gürcistan'da İlk Macarca Çevirisi" (Rusça),
5. N. K. Orlovskaya, "Bernard Neapolitinski'nin Gürcüce Sözlükleri" (Rusça),
6. R. Miminoşvili, "Giorgi Mtansmindeli'nin "İnsanın Yaradılışına Dair" Çevirisi Üzerine (Gürcüce),
7. İ. S. Bogomolov, "Rus ve Gürcü Halklarının Toplumsal Edebiyat Derneği Tarihinden" (Rusça),
8. S. S. Koşut, "Bunin'in Eserlerinin Gürcüce Çevirileri Üzerine" (Rusça),
9. M. E. Kartvelişvili, "Gürcü Tasvirî Sanatlarında ve Edebiyatta Lesya Ukraynka" (Gürcüce),

10. E. Azizyan, "Nikoloy Zabolotskiy ve Gürcistan" (Rusça),
11. B. A. Piradov, "Kherson Dağlarından Bağdat Ormanlarına" (Rusça),
12. Ş. N. Gozalışvili, "Altmışlıların Dostluğu" (İlia Çavçavadze ve N. V. Şelgunov) (Rusça),
13. D. N. Cınçaradze, "K. Paustovski'nin Sanatında Niko Pirosmeni İmgesi" (Rusça),
14. G. A. Avaliani, "Kafkas" Gazetesinin Sayılarında Gürcistan-Rusya Askeri İşbirliği" (Rusça),
15. N. E. Antadze, "Valeri Bryusov'un 'Kon-Bled' (Solgun Küheylan) Şiirinin ve G. Tabidze'nin 'Mavi Atlar' Şiirinin Karşılaştırmalı Analizi" (Gürcüce),
16. N. E. Yebanidze, "Mikhail Prişvin'in Jensen/Ginseng Mazumesinin Üslubu" (Rusça),
17. D. P. Cınparadze, "P. Pavlenko ve Gürcü Toplumu" (Rusça),
18. Ts. Kvintiradze, "Gürcistan ve N. Zabolotskiy" (Gürcüce),
19. E. D. Çarkviani, "N. Nikolodze'nin Rus Edebiyatı Faaliyetlerine Dair" (N. A. Gogol, A. A. Nekresov)" (Rusça),
20. M. E. Kartvelişvili, "Lesya Ukraynka'nın 'Orman Şarkısı'" (Gürcüce),
21. S. A. Movlaeva, "D. K. Maliyeva-Vedrebiseli'nin Kaspi/Hazar Gazetesine Katılımı" (Rusça),
22. L. Meparışvili, "Yu. Korski'nin Gürcistan'daki Sanat Çalışmalarına Dair" (Gürcüce),
23. B. A. Arveladze, "Ovanes Gumanyan'nın Gürcüce Sanat Eserleri" (Rusça),
24. L. U. Yeradze, "Gürcü-Azeri Edebiyat İlişkileri Tarihinden" (Rusça),
25. S. Turnava, "Yurtdışında Gürcü Halkbilimi" (Gürcüce),
26. T. G. Tsylukidze, "Kaplan Postlu Şövalye'nin Beyaz Rusya Diline Çevirisi Üzerine" (Rusça),
27. A. G. Khintibadze, "Sone: Dava Konusu" (Gürcüce), (Literatür Urtiertobani 3, 1972).

Dördüncü Cilt: 230 sayfadan ibaret bu ciltte 19 makale yer almaktadır. Bunlardan 11 tanesi Rusça, 8 tanesi ise Gürcücedir. Önceki ciltlerde yazar künyeleri yazarın adı-soyadı şeklinde verilmişken bu ciltte yazar künyeleri yazarın soyadı-adı şeklinde verilmiştir:

1. Piradov, B. A., "M. Gorki'nin Eserlerinde Gürcistan" (Rusça),
2. Kamalad-din, Calil, "'Romantizm' Kavramının Ortaya Çıkışı ve Anlamı" (Rusça),
3. Koşut, S. S., "A. Tolstoy'un Gürcistan'a İlk Gelişinin Sanatsal Verimleri" (Rusça),
4. Khundadze, N. S., "Rus Şiirinde Gürcistan Teması" (Gürcüce),
5. Novikova, M. İ., "İ. A. Nobikov Gürcistan'da" (Rusça),
6. Antadze, M. L., "1930'ların Edebiyat Eleştirisinde Gürcü Şiirinin Sorunları" (Gürcüce),
7. Kldiaşvili, M. S., "Viktor Goltsev ve Onun Gürcü Yazarlarıyla İlişkisi" (Rusça),
8. Cınçaradze, D. N., "Konstantin Pustovski ve Gürcü Basını" (Rusça),
9. Cınçaradze, D. N., "Leonid Leonov'un Gözüyle 'Kaheti'" (Rusça),
10. Kvintradze, Ts. N., "Vaja Pşevala'nın 'Kulübe ve Apşina' Adlı Manzumesinin 'N. Zabolotski Çevirisi Üzerine" (Gürcüce),
11. Bogomolov, İ. S., "Vaja Pşavela'nın Rus Edebiyatına Dair Görüşleri" (Rusça),
12. Kartvelişvili, M. E., "Gürcistan'daki Ukraynalı Yazarlar: M. Bacan vd. (Birinci Makale) (Gürcüce),
13. Kekelidze, S. A., "Gürcü-Beyaz Rus Edebiyat İlişkileri Tarihinden" (Rusça),
14. Arveladze, B. V., "Kral Giorgi XII ve Sayat-Nova" (Rusça),
15. Abaşıdze, L. A., "Hamlet'in İlk Gürcüce Çevirmeni" (Gürcüce),
16. Çelidze, D. V., "Gürcüce-Lehçe 19. Yüzyıl Edebiyat İlişkileri Tarihinden" (Gürcüce),
17. Ubilava, N. Ye., "G. Tabidze'nin ve Federico García Lorca Lirik Şiirlerinde Millî ve Uluslararası Gelenekler" (Gürcüce),
18. Gagnidze, D. S., "Rustaveli'nin 'Kaplan Postlu' adlı Eserindeki Şiirlerin Macarca Çevirileri (Gürcüce),
19. Lortkipanidze, O. A., "A. P. Çehov'un 'İvanov' Adlı Piyesine Dair Erken Dönem Gürcü Eleştirisi" (Rusça), (Literatür Urtiertobani 4, 1974).

Beşinci Cilt: 220 sayfadan oluşan bu ciltte 14 makaleye yer verilmiştir. Makalelerden 8 tanesi Rusça, 6 tanesi Gürcüce yazılmıştır. Yazar künyeleri bir önceki ciltte APA sistemine göre verilmişken, bu sayıda tekrar ilk ciltlerdeki örneklere dönülerek önce yazarın adı ardından da soyadı verilmiştir. Bir önceki ciltte

tırnak işareti ile belirtilen makale künyeleri ise yine önceki ciltlerde olduğu gibi tırnak işareti olmaksızın verilmiştir. Bu ciltte editörün ismi yer almamaktadır:

1. İ. S. Bogomov, Vaja Pşavela'nın Rusça'dan Yapılan Bazı Çevirileri Üzerine (Rusça),
2. N. G. Nadibaidze, Symeon Polotsk'un Çevirmeni: Aleksandr Arçiloviç Batonişvili (Rusça),
3. S. S. Koşut, Aleksey Tolstoy'a Dair Gürcistanda Bilimsel ve Edebiyat Kamuoyu (Rusça),
4. D. N. Cınçaradze, Sovyet Rus Şiirinde Gürcü Teması (I. Benedik Livşits'in Kartvel Kasideleri; II. Gürcistan'da Poetik Seyahat, III. Nikolay Asayev'in Şiirlerinde Gürcistan (30'lu yıllar) (Rusça),
5. S. A. Kekelidze, Beyaz Rus-Gürcü Edebiyat İlişkilerine Dair (R. Gvetadze'nin Sanatında Beyaz Rusya Teması) (Rusça),
6. İ. A. Kençoşvili, 20. Yüzyıl Avrupa Edebiyatı ve 20. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Gürcistan Edebiyatının Eleştirisi (Gürcüce),
7. D. S. Gagnidze, *Kaplan Postlu*'nun Macarca Çevirileri (Fikri ve Edebi Analiz) (Gürcüce),
8. S. E. Turnava, Çeviri Sanatının Büyük Ustası: Aleksandr Çavçavadze (Gürcüce),
9. M. L. Antadze, 1930'lu Yılların Rus Edebiyatından Gürcüceye Çeviriler (Gürcüce),
10. B. A. Piradov, Nikolay Gulak'ın Yaşamı ve Düşünceleri (Rusça),
11. S. Kldiaşvili, Yuriy Tinyanov Gürcistan'da (Rusça),
12. M. E. Kartvelişvili, Gürcü-Ukrayna Edebiyat İlişkileri Tarihinden (Gürcüce),
13. M. E. Kartvelişvili, S. Yuli ve S. Şanşiaşvili'nin Şiirinde Ukrayna Teması (Rusça),
14. G. T. Gavaşeli, Bazı Metinbilim Sorunlarına Dair (A. Antonovski'nin *Büyük Mouravi* Romanı-Efsanesi Düzleminde) (Rusça), (Literatür Urtiertobani 5, 1974).

Altıncı Cilt: 267 sayfadan oluşmaktadır. Bu ciltte 18 makale yer almaktadır, makalelerden 9 tanesi Rusça, 9 tanesi de Gürcüce yazılmıştır. İçindekiler bölümünde yazar ve makale künyeleri, yazarın soyadı, adı şeklinde verilmiş, makale künyeleri tırnak işareti olmaksızın kullanılmıştır. 17. makalede yazarın adı soyadından önce verilmiştir:

1. Tardi, L., Macaristan'ın İstanbul Elçisi Antal Verançıç'ın Gürcistan'a Dair Bildirimleri (Rusça),
2. Piradov, B. A., Lev Tolstoy ve Kafkasya Sansürü (Rusça),
3. Koşut, S. S., Gürcü Dilinde Aleksey Tolstoy (Rusça),
4. Lagidze, M. V., A. İ. Sumbataşvili'nin "İhanet" adlı Piyesi ve Piyenin Sahne Tarihi (Rusça),
5. Kldiaşvili, M. S., 1930 Yılında Olga Forş'un Gürcistan'da Bulunuşunun Bazı Sonuçları Üzerine (Rusça),
6. Cınçaradze, D. N., Büyük Milli Savaş'ta Gürcü Evlatları (Rus Sovyet Şiiri Kaynaklarında) (Rusça),
7. Çaçava, M., Lermontov'un *Aşık Garip* Adlı Eseri ve Onun Gürcüce Versiyonu Üzerine (Gürcüce),
8. Khutsişvili, M. S., Gürcü Şiirinin Çevirmeni: Pavel Antokolski (Gürcüce),
9. Lortkipanidze, O. A., A. P. Çehov'un Eserlerinin Gürcüceye Devrim Öncesi Çevirileri Üzerine (Rusça),
10. Kartvelişvili, M. E., 19. Yüzyıl Gürcü ve Ukrayna Edebiyatında Demokratik Eğilimler (Gürcüce),
11. Kaklidze, S. A., Ekim 1917 Öncesi Beyaz Rus-Gürcü Edebiyat İlişkileri Tarihinden (Rusça),
12. Yeradze, L. M., Azerbaycan Nesrinde Gürcistan Teması (Yazar İsmail Şihl'inin *Kaçılmızmaz Kura* Adlı Romanı) (Gürcüce),
13. Ubilava, N., Shakespeare'in Dramının İ. Maçabeli Tarafından Gürcüceye Çevirisinin Stilistik Özellikleri (Gürcüce),
14. Nutsbidze, T., Gürcü ve İngiliz Romantik Şiirinde Paralel Temalar ve Fikirler (Gürcüce),
15. Kavtiaşvili, V. T., İlia Çavçavadze'nin Kavramsallaştırmasında Heinrich Heine (Gürcüce),
16. Turnava, S., Gürcü-Fransız Edebiyat İlişkileri Tarihine Dair Bilinmeyen Belgeler (Gürcüce),
17. G. Tsitsişvili, Gabriel Sundukyan ve Gürcü Komuoyu (G. Sundukyan'ın 150. Doğum Yılı Üzerine) (Gürcüce),
18. Kurdovanidze, T. D., Gürcü Sihirli Masallarının Motifleri ve Konuları, (Aarne-Thompson'un Sistemine Göre) (Rusça), (Literatür Urtiertobani 6, 1976).

Yedinci Cilt: 267 sayfadan oluşan yedinci ciltte 20 makale yer almaktadır. Bunlardan 12 tanesi Gürcüce, 8 tanesi Rusça yazılmıştır. Makale yazarlarının ve makale künyelerinin atf sistemi önceki

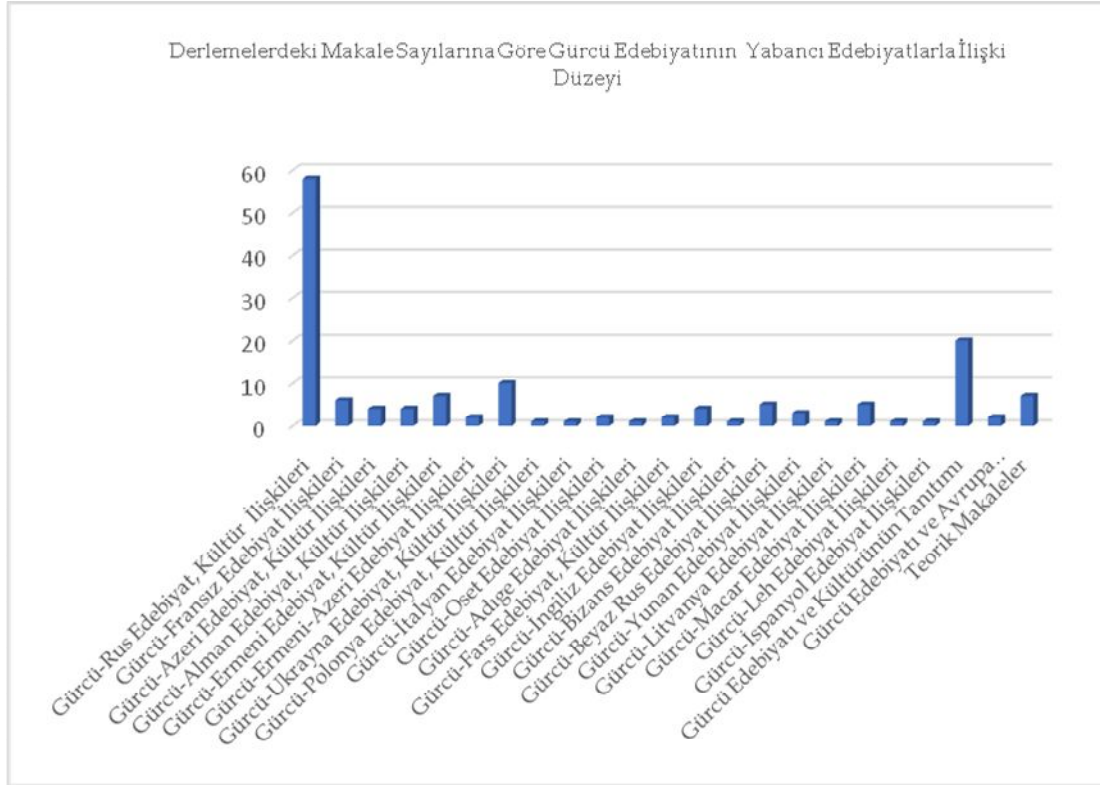

ciltlerden bazılarıyla örtüşürken bazılarıyla da örtüşmemektedir. Yazar künyesi ad-soyad şeklinde verilmiştir, makale künyeleri yazar künyesinden tire işareti,“-“, ile ayrılmıştır:

1. M. L. Antadze, Rus-Gürcü Edebiyat İlişkileri ve Birbirlerine Etkileri Üzerine (Gürcüce),
2. İ. A. Gaçaçiladze, Romantizmde İdeal ve Gerçeklik (Gürcüce),
3. L. U. Eradze; D. A. Aliyeva, Süleyman Rüstem’de Gürcistan Teması (Gürcüce),
4. L. M. Tetruaşvili, Vaja Pşavela’nın *Yılanıyıcı* adlı Eseri ile Gothe’nin *Faust* adlı Eserinde Doğanın Özelliği Üzerine (Gürcüce),
5. S. E. Turnava, Henri Barbusse ve Gürcü Edebiyatı (Gürcüce),
6. D. D. İntskirveli, Dante’nin *Yeni Hayat* Adlı Eserinin Gürcüce Çevirileri Üzerine (Gürcüce),
7. S. A. Kekelidze, Gürcü-Beyaz Rus Son Dönem Edebiyat İlişkilerine Dair (Rusça),
8. M. S. Kldiaşvili, Leo Kiaçeli’nin *Goadi Bigva* Adlı Eserinin Oluşum Tarihi Üzerine (Rusça),
9. S. S. Koşut, Rus-Gürcü Sovyet Tarihsel Düzyazısının Tipolojik Özelliklerine Dair (Rusça),
10. M. V. Lagidze, A. İ. Cumbataşvili’nin *İhanet* Adlı Dıramının İlk Çevirileri (Rusça),
11. D. D. Laşkaradze, Ioane Bagrationi’nin Eserlerinde Avrupacılık Sorunu (Gürcüce),
12. O. A. Lordkipanidze, A. P. Çehov ve Gürcü Hikayesi (Rusça),
13. T. Ş. Nutsbidze, Gürcü-İngiliz Romantik Şiirinde Doğa (Rusça),
14. B. A. Piradov, İ. F. Tkhorjevski’nin Çevirilerinde Gürcü Nesri (Rusça),
15. M. E. Kartvelişvili, 19. Yüzyıl Gürcü-Ukrayna Edebiyatlarında Demokratik Eğilimler (Gürcüce),
16. A. İ. Khotivari, K. Gamsahurdiya’nın Almancadan Yaptığı Çeviri Örnekleri (Gürcüce),
17. M. S. Khutsişvili, Aleksandr Mejirov’un Yaptığı Gürcüce Şiir Çevirilerinin Örnekleri (Gürcüce),
18. D. N. Çinçaradze, Modern Rus Şiirinde Gürcistan (Rusça),
19. L. Tardi, 17. Yüzyıl Bir Alman Yazarının Eserlerinde Gürcistan Tasviri (Rusça),
20. Z. Tukhareli, M. A. Şolokhov Gürcistan’da (Gürcüce), (Literatür Urtiertobani 7, 1978).

Gürcüce ve Rusça iki dilli *Edebiyat İlişkileri* adlı derlememin 13 yıllık tarihinde değişik ülkelerden 82 yazarın 148 makalesi yayınlanmıştır. Bunlardan 83 tanesi Rusça, 67 tanesi Gürcücedir. M. E. Kartvelişvili 8 makale ile derlemelerde en çok çalışması yayınlanan yazardır. E. Kartvelişvili’nin çalışmalarından 6 tanesi Gürcüce, 2 tanesi Rusça yayınlanmıştır. Kartvelişvili’yi 7 makale ile D. N. Çinçaradze; 6 makale ile S. S. Koşut; 5’er makale ile G. Ş. Tsitsişvili ve B. A. Piradov; 4’er makale ile M. L. Antadze, M. S. Kldiaşvili ve L. Tardi takip etmektedir. D. Rado, G. V. Mikadze, Al. Baramidze, S. A. Kekelidze 3’er makaleye sahiptir. Diğer yazarlardan 10 tanesi 2’şer makaleye sahiptir. Diğer yazarların ise 1’er makalesi bulunmaktadır.

Derlemelerdeki 148 makaleye göre Gürcü edebiyatının yabancı edebiyatlarla ilişki düzeyi şöyledir:

Şekil: Makale yazarının üretimidir.

Yukarıdaki tablodan, derlemelerdeki makalelerin önceliği Gürcü-Rus edebiyatı, kültürü ilişkileri olduğu anlaşılmaktadır (58 makale). İkinci sırayı 20 makale ile Gürcü edebiyatı ve kültürünün tanıtımı; üçüncü sırayı 10 makale ile Gürcü-Ukrayna edebiyatı, kültür ilişkileri; dördüncü sırayı 7'şer makale ile teorik makaleler ve Gürcü-Ermeni edebiyat ilişkileri; beşinci sırayı 6 makale ile Gürcü-Fransız edebiyat ilişkileri; yedinci sırayı 5'er makale ile Gürcü-Beyaz Rus edebiyat ilişkileri ve Gürcü-Macar edebiyat ilişkileri; sekizinci sırayı 4'er makale ile Gürcü-Azeri edebiyat ve kültür ilişkileri, Gürcü-Alman edebiyat ve kültür ilişkileri, Gürcü-İngiliz edebiyat ilişkileri; dokuzuncu sırayı üç dilde de eserler veren Sayat-Nova özelinde Gürcü-Ermeni-Azeri edebiyat ilişkileri; onuncu sırayı 3 makale ile Gürcü-Yunan edebiyat ilişkileri; on birinci sırayı 2'şer makale ile Gürcü-Fars edebiyat ve kültür ilişkileri, Gürcü-Oset edebiyat ve kültür ilişkileri, Gürcü edebiyatı ve Avrupa edebiyatının şiir özelindeki ilişkileri; on ikinci ve sonuncu sırayı birer makale ile Gürcü-Polonya edebiyat ilişkileri, Gürcü-İtalyan edebiyat ilişkileri, Gürcü-Adıge edebiyat ilişkileri, Gürcü-Bizans edebiyat ilişkileri, Gürcü-Litvanya edebiyat ilişkileri, Gürcü-Leh edebiyat ilişkileri, Gürcü-İspanyol edebiyat ilişkileri almaktadır.

Makalelerdeki konular edebiyat ekseninde özet olarak şöyledir: edebi ilişkiler, biyografi, çeviri, kültür, basın, Gürcistan imgesi, folklor, poetika, sözlükbilim, stilistik, toplum, sanat, eleştiri, edebi akımlar vd.

3.2. Yorumlar

1965-1978 yılları arasında çıkarılan 7 ciltlik *Edebiyat İlişkileri* adlı derlemelerde yayınlanan makalelerin % 37'si Gürcü-Rus edebiyat ilişkilerine atfedilmiştir. İkinci sırayı, % 6.5'lik oran ile Gürcü kültürünü ve edebiyatını Rusça üzerinden Sovyet Cumhuriyetlerine tanıtmak almıştır. Gürcistan'ın ve diğer Sovyet sonrası ortaya çıkan cumhuriyetlerin 1965-1978'lerde Sovyet'e ait Cumhuriyetler oldukları düşünüldüğünde söz konusu Cumhuriyetlerin dışındaki Avrupa ve Doğu ülkelerinin edebiyatlarıyla Gürcü edebiyatının ilişkilerine atfedilen makale sayısı toplam makale sayısının % 6.5'ine karşılık gelmektedir (20 makale). Gürcü edebiyatının, Sovyet Cumhuriyetleriyle en fazla irtibatla olduğu edebiyat Rus edebiyatı olmuştur. Bunun böyle olması beklenen bir olgudur. Gürcistan, Çarlık ve Sovyet yönetiminde bulunduğu 1801'den (1917-1921 arası hariç) 1991'e kadar geçen yaklaşık 200 yıl boyunca Rusçayı zorunlu olarak Gürcü edebiyatının batıya, batı edebiyatlarına açılan penceresi görmüştür. Bunun tersi de söz konusudur. Bir çok Avrupalı edebiyatçının ve düşünce adamının eserleri özellikle de 19. Yüzyılda Gürcistan'a Rusça aracılığıyla girmiştir (Alpatov, 2016). Rus yönetiminin ülkede hakim olduğu dönemlerde Rus edebiyatının sistemi temsil ediyor olması da yukarıdaki sonuçları daha anlaşılır kılmaktadır. Fakat, Gürcü edebiyatının-Rus edebiyatı

ile ilişkileri bağlamında Sovyet sistemini temsil eden öncü yazarların eserlerinin Edebiyat İlişkileri adlı derlemelerdeki sayısının bir elin parmaklarını geçmemesinin sebepleri ilginç bir veridir. Klasik dönem Rus yazarlarının eserlerinin derlemelerde öne çıkması ayrıca düşündürücüdür. 19. Yüzyıl Rus edebiyatının altın çağı temsilcilerinden L. N. Tolstoy, A.P. Çehov, İ. A. Bunun gibi yazarların derlemelerdeki makalelerde öncelenmesi dikkat çekicidir. Tolstoy'un ve Çehov'un derlemelerdeki sıklık düzeyi, bu iki yazarın hayattayken Gürcistan'da bulunmuş olmaları ile de ilişkilendirilebilir. 19. yüzyılın son çeyreğinde Gürcistan'da altı yıl geçiren M. Gorki'nin "M. Gorki'nin Eserlerinde Gürcistan" adlı kapsamlı bir makale ile temsil edilmesi bu düzlemde diğer bir örnektir.

İngiliz, İspanyol, Fransız, Alman, Macar edebiyatlarının Gürcü edebiyatı ile ilişkisinin iki düzlemde geliştiği söylenebilir: ya, Avrupalı yazarların eserlerinin Gürcüceye çevirisi üzerine yapılan incelemeler yoluyla; ya da Avrupa edebiyatlarında Gürcü imgesi üzerine yapılan çalışmalar yoluyla.

Gürcü edebiyatının Fars ve Arap edebiyatları olan ilişkisi yukarıda sözü edilen *Armagani*, *Cevanmardi*, *Doğu Filolojisi* gibi yayınlarda derinlikli ele alındığı için Gürcü-Arap, Gürcü-Fars edebiyat ilişkileri doğal olarak *Edebiyat İlişkileri* adlı derlemelerde yeterince yer bulamamıştır.

Gürcü-Türkî edebiyat ilişkileri de yukarıda değinilen *Armagani*, *Cevanmardi*, *Doğu Filolojisi* gibi yayınlarda yoğunluklu olarak ele alındığından *Edebiyat İlişkileri'*nde işlenmemiştir. Türkî edebiyatlar bağlamında Azeri edebiyatı bir kaç makale ile istisnai bir durum oluşturmaktadır.

4. Sonuç ve Öneriler

Edebiyat İlişkileri adlı 7 ciltlik derlemeler, Gürcü edebiyatının dünya edebiyatı ile girdiği ilişkilerin düzeyini ve yabancı edebiyat temsilcilerinin ürünlerinin Gürcü edebiyat bilimcileri tarafından alınma ve yorumlanma biçimini göstermesi adına önem arz etmektedir. Makale künyeleri, Gürcü edebiyatının Rus ve batılı edebiyatçıların hangilerinden ve hangi eserlerinden etkilendiği yönünde değerlendirme yapma potansiyeli de taşımaktadır. Gürcü edebiyat bilimcilerinin ve bazı yabancı yazarların bu derlemelerde kaleme aldıkları teorik makalelerde neyi öne çıkarmaya çalıştıkları olgusu Gürcü edebiyatının geçtiği süreçleri ve bugünkü ulaştığı durumu ve bunların Gürcü edebiyatındaki kalıcılık sürecini, Gürcü edebiyatında tutunamayan yabancı edebiyat etkilerinin ise tutunama nedenlerini tespit adına anlamlıdır. Gürcü edebiyatının, kültürünün tanıtımı adına Gürcü edebiyat bilimcilerin yazdıkları Rusça makaleler Gürcü edebiyat bilimcilerinin ve eleştirmenlerin kendi edebiyatlarından hangi konuları dünya edebiyatına ulaştırmayı, dünya edebiyatçılarına duyurmaya çalıştıklarını (özellikle de Macarca) tespit etmek olasılığı taşımaktadır.

Gürcü bilim insanları tarafından Gürcü edebiyatının doğu edebiyatları ile olan ilişkileri üzerine yapılan yayınlara yer veren *Armagani*, *Cevanmardi*, *Doğu Filolojisi* vd. derlemeler de analiz edildiğinde Gürcü edebiyatının dünya edebiyatları ile olan ilişkilerine dair daha bütüncül verilere ulaşılabilecektir. Ayrıca, elektronik ortama aktarılmayan derlemelerdeki makale içeriklerinin daha önce yazılmış ilgili konulardaki çalışmaların içeriklerini de zenginleştirecekleri bir gerçektir.

KAYNAKÇA

- Abuladze, İlia (1944). *Kartuli da Somkhuri literaturuli urtiertoba IX-X Ss-Şi*, Tbilisi: Sak. Ssr Metsn. Akad. Gan-Ma.
- Abuladze, Ts. A. (2004). *Türkçe Yazmalar Kataloğu*. Tbilisi: Kvirioni.
- Abuladze, Ts. A., Gvaramiya, R. V., Mamatsaşvili, M. G. (1969). *K. Kekelidzis sakhelobis khelnatserta institutis Arabul, Turkul da Sparsul khelnatserta katalogi*. Tbilisi: Metsniereba.
- Alpatov, V. M. (2016). *Sovyet Sonrası Coğrafyada Sosyo-Linguistik Sorunlar: 150 Dil ve Politika (Türkçeye Çevr.: İlyas Üstünyer)*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Armagani* (Editör: N. Cgenti) (1965).. Tbilisi: Sabçota Sakartvelo
- Baxter, J. (2010). *Discourse-Analytic Approches To Text And Talk, Research Methods in Linguistics* İçinde. New York: Continuum International Publishin Group.
- Bejitadze, M.; Cavakadze, İ. (2011). *Kartul-Rusuli literaturuli urtiertobebis kvlevis istoria, Sazgorgaretuli Literaturuli Urtiertobebis Kvevis İstoria* İçinde. Tbilisi: TSU Publikatsiebi.
- Cevanmardi-1* (Editör: El. Batiaşvili) (1976). Tbilisi: Metsniereba.
- Cevanmardi-2* (Editör: N. Ebralidze) (1979). Tbilisi: Metsniereba.
- Cevanmardi-3* (Editör: D. Lejava) (1983). Tbilisi: Metsniereba.
- Cevanmardi-4* (Editör: Manana Gabaşvili) (1990). Tbilisi: Metsniereba.
- Duverger, M. (1973). *Sosyal Bilimlere Giriş: Metodoloji Açısından (Çevr.: Unsal Oskay)*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Jagodnişvili, T. İ. (1989). *Gruzino-Ruskie Folkloristicheskie Vzaimootneşeniya v XIX veke*, Tbilisi: Metsniereba.
- Japaridze, A. (2011). *Kartul-Turquli Literaturuli Urtiertobebis Kvevis İstoria, Sazgorgaretuli literaturuli urtiertobebis kvlevis istoria* İçinde. Tbilisi: TSU Publikatsiebi.
- Khintibidze, E.; Mrevlişvili, N. (2011). *Qartul-Bizantiuri Literaturuli Urtiertobebis Kvevis İstoria, Sazgorgaretuli literaturuli urtiertobebis kvlevis istoria* İçinde. Tbilisi: TSU Publikatsiebi.
- Literaturuli Urtiertobani - 1* (Editör: G. Ş. Tsitsişvili) (1965). Tbilisi: Metsniereba.
- Literaturuli Urtiertobani - 2* (Editör: G. Ş. Tsitsişvili) (1969). Tbilisi: Metsniereba.

- Literaturuli Urtiertobani - 3 (Editör: G. Ş. Tsitsişvili)(1972). Tbilisi: Metsniereba.
- Literaturuli Urtiertobani - 4 (Editör: G. Ş. Tsitsişvili)(1974). Tbilisi: Metsniereba.
- Literaturuli Urtiertobani - 5 (Editör: Yok)(1974). Tbilisi: Metsniereba.
- Literaturuli Urtiertobani - 6 (Editörler: G. Ş. Tsitsişvili, D. B. Laşkaradze)(1975). Tbilisi: Metsniereba.
- Literaturuli Urtiertobani-7 (Editör: G. Ş. Tsitsişvili, D. B. Laşkaradze)(1978). Tbilisi: Metsniereba.
- Lobjanidze, G. (2011). Kartul-Sparsuli literaturuli urtiertobebis kvlevis istoria, *Sazgvargaretuli literaturuli urtiertobebis kvlevis istoria* içinde. Tbilisi: TSU Publikatsiebi.
- Marr, N. YA. (1966). *Voprosi. Vepkhistaossani İ Visramiani*. Tbilisi: Metsniereba.
- Orlovskaya, N. K. (1965). *Gruziya v Literaturax Zapadnoy Evropı XVII-XVIII Vekov*. Tbilisi: İzdatelstvo Tbiliskogo Universiteta.
- Ozeli, M. (2011). Kartul-İnglisuri literaturuli urtiertobebis kvlevis istoria, *Sazgvargaretuli Literaturuli Urtiertobebis Kvevis İstoria* içinde. Tbilisi: TSU Publikatsiebi.
- Pekrişvili, J. (2017). *Kartvelolojiye Giriş* (Çev.: Harun Çimke). Ankara: Gece Kitaplığı.
- Saginaşvili, N. (2011). Kartul-Germanuli literaturuli urtiertobebis kvlevis istoria, *Sazgvargaretuli literaturuli urtiertobebis kvlevis istoria* içinde. Tbilisi: TSU Publikatsiebi.
- Sezgin, G. M. (2015). Türk- Gürcü Edebî İlişkileri Üzerine Bazı Meseleler, *II. Uluslararası Türk Ve Dünya Edebiyatları Arasında Etkileşimler Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (Editörler: M. Demir, H. Özer, H. Alpsoy) içinde. Ankara: Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları.
- Tkhinvaleli, M. (2011). Kartul-Arabuli literaturuli urtiertobebis kvlevis istoria, *Sazgvargaretuli literaturuli urtiertobebis kvlevis istoria* içinde. Tbilisi: TSU Publikatsiebi.
- Üstünyer, İ. (2010). *Gürcü Dili ve Edebiyatı Üzerine Okumalar*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Üstünyer, İ. (2013). *Gürcistan'da Türk Edebiyatı Çalışmaları: Lisansüstü Tezler*. Erzurum: Fenomen Yayınları.